

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Художньо-графічний факультет
*Кафедра теорії і методики
декоративно-прикладного мистецтва та графіки*

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

*м. Одеса
16-17 березня 2022 року*

УДК 745/749:37(477)(062.552)
Д28

У виданні представлено тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 16–17 березня 2022 року в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з ініціативи кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки. Конференція зби́рала воедино досвід митців-просвітників, викладачів мистецьких освітніх закладів різних рівнів, діячів культури і мистецтв задля налагодження діалогу країн і регіонів, популяризації мистецьких традицій, виявлення ролі декоративно-прикладного мистецтва в розвитку сучасної художньої освіти.

Координатор проєкту

О. В. Ткачук

Упорядники:

кандидат педагогічних наук, доцент *О. В. Ткачук*,
старший викладач *Т. С. Штикало*

Відповідальні секретарі:

О. В. Ткачук, Т. С. Штикало

Друкується за рішенням вченої ради
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(*протокол № 2 від 29 вересня 2022 р.*)

ISBN 978–966–927–868–5

© ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2022

Андрушко Людмила Миколаївна

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ
luda-andrushko@ukr.net*

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА (на прикладі українських народних рушників XIX ст.)

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, виховання майбутнього фахівця, традиції, український народний рушник, обряди.

Проблема духовного виховання студентської молоді багатоаспектна, тому вона потребує різнобічного аналізу: філософського, психологічного та педагогічного. Духовно-моральне виховання засобами декоративно-прикладного мистецтва — це науково-педагогічна проблема. Її зміст визначає сутність понять: «національне надбання», «українська народна культура», «виховний потенціал вишивки». Національні цінності, моральні ідеали, етнокультурні, релігійні, сімейні традиції — це своєрідний генетичний код, що передається від покоління до покоління. Його руйнування, спотворення веде до деформації та втрати народом своєї національно-культурної ідентичності. Численні дослідження останніх років показують що значна частина сучасної молоді наслідує приклад споживчої психології. Також у них йдеться про зростання в її середовищі деструктивних, кризових явищ, що проявляються у підвищеній тривожності, емоційній напруженості, агресивності, егоїзмі, презирстві до історії та культури своєї країни.

На поч. XXI ст. прагматизм життєвих установок поступово витісняє цінність духовно-моральних потреб. Питання духовно-морального виховання підлітків, молоді в умовах базової компоненти шкільного навчання вивчаються доволі поверхнево. Орієнтація молоді на атрибути масової культури сприяє зниженню національних духовних і культурних цінностей та появи моральної глухоти, втраті здатності до співпереживання.

Саме тому останніми роками зростає кількість робіт на тему духовно-морального виховання молоді засобами народного мистецтва. Декоративно-прикладна творчість у її розмаїтті — це велика пам'ять народу, «духовний міст», що з'єднує вчорашній день і сьогоднішній, минуле й сьогодення.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що на поч. ХХІ ст. найбільш актуальним є пошук освітніх моделей і педагогічних методик. Шляхом освоєння та творчого перетворення художніх образів українського народного мистецтва вони допомагають сформуванню духовної особистості наступного покоління та зберегти у суспільстві національні духовно-моральні та культурно-історичні цінності.

Значний і актуальний педагогічний потенціал мають українські народні рушники — наочна і яскрава частина національного та духовного надбання, глибоке розуміння якого розвиває у молодого покоління повагу до культурної спадщини своїх предків. Семантичні та утилітарні функції рушників становлять єдине гармонійне ціле, адже для людини дохристиянської доби знакова функція — невід’ємна якість речі як атрибуту та виразника духовної приналежності народу. Саме завдяки значущості свого культурного коду українські народні рушники містять традиційні художні образи та систему архетипів, що у свою чергу впливають на чуттєво-емоційну сферу підсвідомості та ціннісні орієнтації студентської молоді. Слід зазначити, що конкретні методичні аспекти для формування духовних та моральних ідеалів у процесі осмислення та практичного освоєння традиційних образів, орнаментів вишивки українських народних рушників залишаються недостатньо вивченими. Не розроблена технологія ефективного формування цього феномена моральних ідеалів та ціннісних орієнтацій підлітків.

Аналіз функціонування традиційного рушника в народному побуті дав змогу виявити, що:

а) рушник генетично пов’язаний із народною язичницькою релігійною системою та обрядовістю, де він виступав у функції священного символічного предмета і у своїй синкретичній єдності був носієм та втіленням певного кола священних ідей, переданих образно-символічно;

б) рушник не втратив своїх функцій та вигляду, а також не десакралізувався у складних умовах переходу до нової християнської релігійної системи;

в) рушник за тисячоліття віросповідання християнства увійшов в інтер’єр українських церков, посів гідне місце поряд з іконами в українській хаті, увійшов в українську християнську обрядовість.

На підставі аналізу функціонування рушника в обрядах і побуті визначені такі значення й властивості українських народних рушників, що пронизують згадані функції: очищувальні, лікуваль-

ні, рекреаційні, забезпечення добробуту, благополуччя і щастя родини, подарунку.

Сакральність і обрядовість рушника, доведені на фактах побутування, вказують на те, що в його матеріальному вигляді рукотворного предмета втілено міфологічний релігійно-світоглядний зміст, якому властиві науково-пізнавальні цінності. Проте він повністю належить до образної сфери, раціональні знання тут підпорядковані сакральним. Оберегова функція рушника за народними світоглядними уявленнями наших предків наділяє його надприродною силою впливати на родючість, захищати людину, сприяти долі. Обрядові дії, що проводилися з рушником, в уяві первісних людей були заporукою того, що їх бажання дійде до Бога.

Завдяки медіумній функції рушник виступає посередником людини і Бога, так званого світу живих із божественною силою Сонця та божественним небесним світом. Він, забезпечуючи цей зв'язок, формує «сакральне коло», відсікаючи від усього профанного учасників обряду і всі його реалії. Обрядова функція безпосередньо стосується життя людини, її світогляду та зв'язку з вищим світом. Також вона пов'язана з найважливішими моментами в житті — народженням, весіллям, смертю та з навколишнім середовищем людини. Рушники були і залишаються одними з найважливіших, неодмінних атрибутів родинної та календарної обрядовості українців — чи то у виборі місця під хату, закладах, новосіллі, освяченні великодньої їжі, першому вигоні худоби, зажинках.

Вести молоде покоління у світ духовно-моральних та естетичних цінностей, допомогти йому у виборі ціннісних орієнтацій та власної позиції — завдання, що вимагає аксіологічного підходу. Він орієнтований на розвиток особистості молодого людини через цілісне сприйняття, осмислення та емоційно-творче освоєння українського національного мистецтва, особливості народного рушника та народної вишивки, як його найбільш яскравого та характерного вираження.